

*А.В. Іванцова,
аспірантка
(Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого)
(Науковий керівник професор І.Є.Марочкін)*

Проблеми реалізації адвокатом права на заняття адвокатською діяльністю

Ключові слова: *адвокатура, правовий статус, організаційні форми.*

Адвокатура організаційно існує у виді різноманітних адвокатських утворень. На сьогоднішній день її правова природа достатньо не визначена. Теоретичні дискусії щодо цього питання активно велися й раніше, але помітно загострилися останнім часом у зв'язку з обговоренням законопроекту про адвокатуру. Бракує єдності в розумінні того, яким шляхом піде її подальший розвиток, чи стане вона незалежною, самостійною, сильною, здатною ефективно виконувати покладені на неї важливі функції.

Згідно зі ст. 2 Закону України "Про адвокатуру" адвокатом може бути особа, яка має вищу юридичну освіту, підтверджену дипломом України або відповідно до міжнародних договорів України дипломом іншої країни, стаж роботи у галузі права не менш двох років, володіє державною мовою, склала кваліфікаційні іспити, одержала в Україні свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та прийняла присягу адвоката України.

Адвокат має право займатися адвокатською діяльністю індивідуально, відкрити своє адвокатське бюро, об'єднуватися з іншими адвокатами в колегії, адвокатські фірми, контори та інші адвокатські об'єднання, які діють відповідно до Закону України "Про адвокатуру" і статутів адвокатських об'єднань [1]. Але перед тим, як він вирішить обрати ту чи іншу форму своєї подальшої діяльності, він має знати

переваги й недоліки усіх цих форм. Розглянемо їх.

Основне питання, на яке адвокат повинен дати перш за все собі відповідь: чи доцільно йому здійснювати адвокатську діяльність в індивідуальному порядку чи краще працювати у складі спеціалізованої адвокатської юридичної особи?

Що стосується заняття адвокатською діяльністю індивідуально, то у відповідності до п. 2.1 "Положення про Єдиний реєстр адвокатів України" відомості до цього реєстру вносяться Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури на підставі повідомлень регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю [5]. Адвокат реєструється в податкових органах, стає на облік у Пенсійному фонді, сплачує податки, обов'язкові платежі, відкриває рахунок у встановленому порядку, має свою печатку. Від свого імені він укладає угоди з громадянами чи юридичними особами про надання правової допомоги. Тобто, ця форма діяльності за своєю суттю фактично аналогічна індивідуальній підприємницькій діяльності без створення юридичної особи.

Адвокат, здійснюючий свою професійну діяльність індивідуально, має можливість заощаджувати значну частину коштів, завдяки відсутності необхідності утримувати окреме велике приміщення, виплачувати заробітну плату персоналу, на-

йманим технічним працівникам та ін. Окрім цього, при укладенні угоди з клієнтом щодо юридичної допомоги тільки він має доступ до необхідної йому інформації, що значно підвищує рівень конфіденційності спілкування між адвокатом і клієнтом.

Ще однією перевагою можна назвати те, що адвокат є роботодавцем – фізичною особою й має можливість при прийомі на роботу персоналу застосовувати форму не колективного договору, як це має місце в адвокатських об'єднаннях, а трудового договору, згідно зі ст. 21 КЗпП України [3].

Далі, щодо питання сплати податку на додану вартість адвокатами й адвокатськими об'єднаннями. Якщо адвокати виконують свою діяльність на підставі Закону України “Про адвокатуру” і надають послуги без утворення юридичної особи, податок на додану вартість із суми наданих ними юридичних послуг не сплачується, оскільки вони не є суб'єктами підприємницької діяльності, як передбачено Законом України “Про податок на додану вартість”, а оподаткування одержаних адвокатами доходів провадиться відповідно до Закону України “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003 р. [2].

Однак поряд з зазначеними перевагами, індивідуальна адвокатська діяльність має й свої недоліки. Основний з них – це те, що такий адвокат практично не має можливості працювати за призначенням. Як правило, розподіл заявок на участь адвокатів здійснюється між адвокатськими об'єднаннями – юридичними особами. Так, у ст. 47 КПК України передбачено порядок запрошення і призначення захисника. Особа, яка провадить дізнання, слідчий чи суд можуть призначити захисника у встановленому законом порядку через адвокатське об'єднання. Вимога про призначення захисника є обов'язковою для керівника адвокатського об'єднання. Чим крупніша юридична особа (адвокатське об'єднання), тим більше шансів у адвоката, який перебуває в її штаті, отримати заявку на здійснення захисту за призначенням від органу дізнання, слідчого чи суду. З огляду на те, що для певної категорії адвокатів, осо-

бливо з числа початківців, робота за призначенням є основним джерелом прибутку, це необхідно враховувати при обранні форми адвокатської діяльності. Але навряд чи доцільно обирати індивідуальну адвокатську форму особам з числа тих фахівців, які тільки роблять перші кроки на цій ниві.

І щодо організаційних форм адвокатури – адвокатського бюро та адвокатського об'єднання.

Адвокат, який бажає користуватися статусом юридичної особи, але бажає діяти один, може створити адвокатське бюро. Він має право наймати технічних та інших (крім адвокатів) працівників і користуватися всіма правами, які згідно із законодавством належать юридичній особі.

Два і більше адвокатів вправі створити адвокатське об'єднання. Це організаційна форма адвокатської діяльності, за якої адвокат для її здійснення об'єднується з іншими адвокатами. Перелік видів таких об'єднань, що наведений у законодавстві України, не є вичерпним. Закон передбачає право адвокатів створювати й інші форми адвокатської діяльності, які не суперечать чинному законодавству. Але чи є це законним? Адже Закон конкретизує тільки фірми, контори й адвокатські колегії!

Адвокатське бюро й адвокатські об'єднання – це юридичні особи, які діють на підставі своїх статутів, відкривають поточні і депозитні рахунки в банках на території України, мають печатку і штамп зі своїм найменуванням. Але недолік їх вбачається в тому, що між ними немає суттєвих відмінностей, які дали б змогу відокремити одну форму від іншої за певними критеріями, як це зроблено, наприклад, у Росії. Так, у ст. 20 Федерального закону № 63-ФЗ “Об адвокатской деятельности и адвокатуре в Российской Федерации” [4], наданий такий перелік форм адвокатських утворень, як:

а) адвокатський кабінет; б) колегія адвокатів; в) адвокатське бюро; в) юридична консультація.

Що стосується адвокатського бюро й колегії адвокатів, то вони мають низку відмінностей, які впливають на організацію

роботи адвокатів, і на специфіку взаємовідносин останніх з клієнтами.

Перша відмінність між організаційно-правовим статусом колегії адвокатів і адвокатського бюро полягає у взаємовідносинах між адвокатами, які знаходяться в їх штаті. Члени колегії адвокатів здійснюють свою професійну діяльність незалежно один від одного, в той час як адвокати-партнери в адвокатському бюро виконують свою діяльність спільними зусиллями.

Звідси випливає друга відмінність – у суб'єктному складі погодження про надання юридичної допомоги. В адвокатській колегії зобов'язаною стороною перед довірительом виступає конкретний адвокат, а в адвокатському бюро – всі адвокати-партнери.

І третя відмінність – у наявності спільної відповідальності адвокатів-партнерів адвокатського бюро перед довірительом, на відміну від колегії адвокатів, де має місце самотійна відповідальність.

Наступна, четверта різниця, міститься в тому, що члени колегії адвокатів не мають обмежень у виборі своїх довірительів, тоді як адвокати-партнери при укладанні угоди мають з'ясувати, чи не надаються послуги їх адвокатським утворенням особі, інтереси якої суперечать інтересам особи, яка звернулася за допомогою.

П'ята відмінність полягає в особливому порядку зберігання адвокатського провадження, яке вийшло з бюро адвокатів. При виході з партнерського договору одного з партнерів він повинен передати керуючому партнеру провадження по всіх справах, у яких він здійснював юридичну допомогу.

Організаційно-правові статуси колегії адвокатів і адвокатського бюро різняться тим, що перша створюється на невизначений строк, а партнерський договір, який укладається при створенні адвокатського бюро, має певний строк і підлягає періодичному переукладенню. Це шоста відмінність.

Слід відмітити, на нашу думку, ще одну досить суттєву перевагу адвокатського бюро. У зв'язку з тим, що згода про надання юридичної допомоги з довірительом

укладається з керуючим партнером або іншим адвокатом від імені всіх партнерів на основі виданих їм довіреностей, адвокати-партнери є взаємозамінюючими учасниками процесу. Це дозволяє виключити або звести до мінімуму факт зриву слідчих або судових дій, оскільки замість одного з адвокатів-партнерів, що є основним представником довірительа по справі і який не має можливості брати участь у слідчих або судових діях через хворобу, відрадження, відпустку, зайнятість в іншому судовому засіданні тощо, в судовий процес оперативно може вступити інший адвокат-партнер.

З проведеного порівняльного аналізу організаційно-правових статусів адвокатського бюро й колегії адвокатів можна зробити висновок, що адвокатське бюро як форма адвокатської діяльності, значною мірою захищає права й законні інтереси довірительів, що виражається у відповідальності перед ним не окремого адвоката, а всього адвокатського утворення. У випадку укладення угоди про надання правової допомоги з адвокатським бюро громадянин може бути впевнений у тому, що надання йому кваліфікованої юридичної допомоги не буде залежати від особистості одного адвоката, адвокатський статус якого може бути призупинений або припинений з різних підстав (в тому числі і у зв'язку із його смертю). Якщо ж громадянин уклав угоду про надання правової допомоги з адвокатом, який є членом адвокатської колегії або здійснює свою діяльність у формі адвокатського кабінету, то у випадку призупинення його статусу, такий особі загрожує втрата грошей, виплачених адвокатові авансом. Отже, як бачимо, вибір однієї з двох форм адвокатської діяльності може визначатися співвідношенням двох чинників: 1) при обранні адвокатського утворення у формі бюро група адвокатів отримує в розпорядження більш надійну, з точки зору довірительа, юридичну особу, що може послужити додатковим стимулом залучення клієнтури; 2) при виборі такої організаційної форми, як колегія адвокатів, кожен з такої групи адвокатів не зазнає ризику щодо несення відповідальності за свого колегу.

Насамкінець зауважимо, що законодавство РФ є досконалішим і конкретнішим щодо кожної з організаційних форм адвокатської діяльності, де передбачено всі умови їх створення, функціонування, а

також відмінності однієї форми від іншої, що не можна сказати про чинне українське законодавство. Вважаємо, що воно має багато прогалин і суперечностей та потребує вдосконалення і внесення суттєвих змін.

Список літератури:

1. Закон України “Про адвокатуру” від 19 грудня 1992 р. // Офіційний Вісник України. – 2006. – № 49. – Ст. 3238.
2. Закон України “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003 р. // Офіційний Вісник України. – 2008. – № 1. – Ст. 1
3. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. зі змінами від 3 березня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 16. – Ст. 259.
4. **Питулько К.В., Коряковцев В.В.** Постатейный комментарий к ФЗ “Об адвокатской деятельности и адвокатуре в РФ” / К.В. Писулько, В.В. Коряковцев. – СПб: Питер, 2003. – 320 с.
5. Положення про Єдиний реєстр адвокатів України. Затверджено постановою Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури 10 березня 2000 р. № 2 // Науково-практичний коментар до Закону України “Про адвокатуру”: Законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність / за ред. Т. Варфоломеевої та С. Гончаренка. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 432 с.

РЕЗЮМЕ

В статті автор розглядає актуальні питання реалізації адвокатом права на заняття адвокатської діяльністю. На основі аналізу діючого законодавства України і РФ розглядаються переваги і недоліки організаційних форм адвокатських образований (колегія, бюро, кабінет, об'єднання), в рамках яких адвокат реалізує своє право на заняття адвокатської діяльністю.

SUMMARY

The article deals with the current questions of they bar's right for official activity. Prerogatives and drawbacks of the bar's organizational forms (such as: collegium, beauro, office, unit) are shown in the frames of which the attorneys fulfil their bar's duties on the basis of current legislation of Ukraine and RF.

*Рекомендовано кафедрою
адвокатської майстерності*

Подано 21.01.09